

Rácz Margit

Gazdasági kormányzás, avagy ki mit kormányoz ?!

A 2008-ban kirobbant subprime-válság hatásaként az eurózóna tagországaiban 2010-ben megnőtt a tagországok adóssága, és mostanáig három GMU-tagországban közös forrásból finanszírozott adósságkezelést kellett biztosítani. Az adósság probléma legalább középtávon megmarad, és ahogy eddig is, úgy a továbbiakban is váratlan kellemetlenségeket okozhat. Lényegében ez a helyzet kényszerítette ki a gazdasági kormányzásnak nevezett új jogszabály csomagot.

1. Maga a csomag hat új jogszabály elfogadását célozza. Napjainkban az Európai Parlament vitatja éppen a szabályokat. A szabályok lényegében a Stabilitási és Növekedési Paktum (SNP) átalakítását célozzák. Ezek közül négy költségvetési kérdésekkel foglalkozik, két új pedig az eurózónán belüli makrogazdasági egyensúlyhiányok megállapítását és hatékony kezelését irányozza elő. Négy rendelet az SNP meglévő szabályainak módosítását szolgálja.

- * A költségvetési politika kialakítását középtávú célkitűzési rendszerben kívánják megvalósítani. A Bizottság figyelmeztetheti azt a GMU-tagországot, amelyik számottevően eltér a megfontolt költségvetési politikától. (Ez a preventív ág.)
- * Rendeletmódosítással az eddiginél jóval nagyobb figyelmet fognak fordítani az államadósság alakulására. E szerint a GDP 60 százalékát meghaladó adósságállomány mérséklését elfogadható ütemben folyamatosan kell megvalósítani. A kritérium fölötti elmúlt három évben mért részt annak huszad részével kell folyamatosan csökkenteni. (Ez a korrekciós ág.)
- * A költségvetési felügyelet hatásosabb érvényesülése érdekében egy új, többlépcsős szankciórendszert kívánnak létrehozni. Preventióként a megfontolt költségvetési politika hiánya esetén kamatozó letétet kell befizetni. Ha egy tagország ellen elindul a túlzott deficiteljárás, akkor a GDP 0,2 százalékának megfelelő nem kamatozó letétté válik. A letét bírsággá alakul, ha az érintett ország a deficiteljárás végéig nem biztosítja a szükséges kiigazítást. Az eljárás valódi működése érdekében a bizottsági javaslatban szerepel az un. fordított szavazás. E szerint a szankcionálásra irányuló bizottsági javaslat elfogadottá válik, ha azt a Tanács minősített többséggel el nem veti.

- * Egy új irányelv rendelkezne a tagállamok költségvetési módszertanáról. Abból indulnak ki, hogy a költségvetési politikák nemzeti keretekben alakulnak. Az irányelv a tagállamok által betartandó minimális követelményeket rögzíti. Ide tartoznak például a következők: könyvelési rendszerek, statisztikák, előrejelzési gyakorlatok, költségvetési kapcsolatok más kormányzati egységekkel (helyi- és regionális önkormányzatok), költségvetési szabályok és gyakorlatok.
- * Új rendelet a makrogazdasági egyensúlyhiányok kezeléséről. A túlzott egyensúlyhiány miatt új eljárás jön létre. Az uniós gazdaságfelügyelet keretén belül vizsgálják az egyensúlyhiányokban rejlő kockázatokat. Ehhez kialakítják a gazdasági mutatókat, amik egy un. eredménytáblát képeznek. Ezen az alapon a Bizottság a kockázatnak kitett tagállamoknál mélyreható felülvizsgálatot végezhet. Különösen akkor, ha ez az egyensúlyhiány a GMU működését veszélyezteti. Ez esetben a Tanács ajánlásokat fogadhat el, és a túlzott egyensúlyhiány esetén eljárást is elindíthat.
- * Az euróövezetben jelentkező túlzott makrogazdasági egyensúlyhiány korrekciójáról szóló rendelet az ebben az esetben alkalmazható jogérvényesítési intézkedéseket tartalmazhatja. Ha egy GMU-tagország több alkalommal nem tesz eleget a túlzott egyensúlyhiány esetén követendő tanácsi ajánlásoknak, akkor GDP-je 0,1 százalékának megfelelő éves bírságot róhatnak ki rá. A bírság kivetéséről ez esetben is csak az un. fordított szavazással lehetne eltekinteni.

Ezek a szabályok a fiskális szigor valódi érvényre jutását hívatottak biztosítani. Két új elemre érdemes külön is figyelni. Az egyik az, hogy az un. fordított szavazás segítségével csaknem automatikussá válhatna a pénzbírság kirovása. A másik pedig az, hogy nem egyszerűen a költségvetési hiány és az államadósság élesebb nyomon követését kívánják biztosítani, hanem a makrogazdasági egyensúlyhiány mélyebb összetevőinek rendszeres ellenőrzését is célul tűzik. Azt azonban, hogy mik is lesznek ezek az eredménytáblába gyűjtendő mutatók, ma még semmit sem lehet tudni.

2. A válságkezelés nemcsak a fiskális szigort, hanem a fiskális szolidaritás új elemeit is kikényszerítette. Az ideiglenes pénzügyi eszköz 2010 nyarán megszerveződött, és az ír mentőcsomag (85 Mrd euró), valamint 2011 tavaszán a portugál mentőcsomag (feltehetően 80 Mrd euró) ebből a forrásból kerül finanszírozásra. Az is eldőlt, hogy a Lisszaboni Szerződés néhány mondatos kiegészítésével megteremtődik a jogi lehetőség egy 2013-tól működő állandó stabilitási eszköz létrehozására. Feltehető, hogy szabályaiban sok szempontból egy európai valutaalap jellegét viseli majd magán. Márciusban az is eldőlt, hogy az állandó stabilitási alaphoz 500 Mrd euró ténylegesen igénybe vehető forrás lesz. (Ugyanezen az EU-csúcson elfogadták, hogy az ideiglenes stabilitási eszköz keretében szükség esetén 440 Mrd euró lehívását biztosítják.) Az adósságkezelés a váratlan helyzetekben gyorsan reagáló mechanizmusokat igényel az

eurózónán belül, ha a közös valutához fűződő bizalom megőrzését célnak lehet tekinteni. Azt, hogy végül is a fiskális szolidaritás milyen formákban fog megjelenni, ma még nem lehet pontosan megmondani. A 2013-tól induló állandó stabilitási eszköz létre fog jönni. Még mindig napirenden van az adósságfinanszírozás céljából eurókötvény megteremtése. Ez azonban semmilyen részletében nem kidolgozott ma még.

3. 2011 tavaszán felállt az az intézményi rendszer, amelyik makro- és mikroszinten egyaránt egy újabb válság rizikóinak mérséklése érdekében előrejelzéseket képes megfogalmazni. Létrejött az Európai Rendszerszintű Kockázati Tanács a makroszintű kockázatok előrejelzésére. A tagországi PSZÁF-ok közötti együttműködés keretében létrehoztak egy három szervezetből álló Európai Pénzügyi Felügyeleti Rendszert. Ezek a következők: Európai Bankhatóság, Európai Biztosítási Hatóság, Európai Értékpapír-piaci Felügyeleti Hatóság. Ezek után csak az a kérdés, vajon ez az új intézményi struktúra képes lesz-e az EU-n kívüli okok miatt elinduló válságfolyamatokat nemcsak felismerni, hanem olyan intézkedéseket kezdeményezni, amelyek valóban meg tudják védeni az eurózónát magától a válságtól, vagy legalább annak pusztító hatásait tudják mérsékelni. Ez éppen a 2008 óta zajló válság tapasztalatai alapján nem tűnik valószínűnek.
4. Az ír mentőcsomag kialakítása során felmerült, hogy a megkívánható konszolidációs lépések között a társasági adókulcsot is emelje meg a kormány. Erre az egész ír parlamentben nem mutatkozott semmiféle hajlandóság. Ennek köszönhető, hogy a francia elnök és a német kancellár kezdeményezésére egy új eredetileg versenyképességi paktumnak nevezett programcsomagot kellett volna viharos gyorsasággal elfogadni az Európai Tanácsnak. Ez nem sikerült, és végül Herman Van Rompuy felelősségévé tették, hogy rövid idő alatt hozza tető alá a paktumot. A próbálkozást részleges siker követte, hiszen az euro plusz névre átkeresztelt paktumot a 27 tagországból 23 elfogadta. (Nem fogadta el az Egyesült Királyság, Svédország, Csehország és Magyarország.) A paktum hat területen igényel együttműködést a tagországoktól. Ezek a következők: az inflációkövető bérindexálás megszüntetése, a diplomák és egyéb szakképesítések kölcsönös elfogadása, a társasági adóalap harmonizálása, az öregedő európai társadalmakban a nyugdíjkorhatár megfelelő változtatása és ennek harmonizálása, adósságkorlát rögzítése az Alkotmányban, és a

bankok befizetéseiből nemzeti pénzügyi alap létrehozása ugyanezen bankok szükség esetén történő megsegítése érdekében.

5. A fiskális szigor, a fiskális szolidaritás, a középtávú előrelátás új elemei jelennek meg az eurózónán belül, de bizonyos vonatkozásokban az EU egészére kiterjedő hatással. A kérdés csak az, hogy a „Tanács-Bizottság-Európai Parlament” hármas kapcsolatában van-e olyan egészséges kompetenciamegosztás, és elkötelezettség az uniós ügyek jobb kezelése érdekében, hogy egy ilyen világot megrengető újabb válság elkerülésére valamekkora, minden esetre a piacok által is értékelni képes valószínűség keletkezett-e. Továbbá az is nagy kérdés, hogy maga az előrejelzés a 2011 tavaszán látható világgazdasági helyzetben valódi lehetőséget jelent-e. A válság hordaléka itt marad. A foglalkoztatás emelése, a fenntartható gazdasági növekedés elérése, mindezek javítása a modernizációs beruházások segítségével olyan feladatot jelent, különösen ha a közpénzügyi helyzet folyamatos javítása is egyidejűleg szükséges, amire a recept még nem készült el. Az azonban máris feltételezhető, hogy mind a 27 tagországra ugyanaz a recept nem is lehet érvényes. Sőt olyan gazdasági együttműködésre lenne szükség, ami az első három pontban leírt rendszer létrejöttével együtt a 2020-ra kitűzött célok együttes megvalósulását is előre mozdítja.

Melléklet

1. sz. táblázat

Az államháztartási hiány alakulása a GDP %-ában

	2009	2010P	2011P	2012P
Eurózóna	-6,3	-5,9	-4,5	-3,4
USA	-10,2	-8,7	-9,7	-6,9
Németország	-3,0	-3,7	-2,8	-2,0
Franciaország	-7,5	-7,3	-6,2	-4,8
Olaszország	-5,4	-4,6	-3,8	-2,8
Spanyolország	-11,2	-9,2	-6,5	-4,8
Hollandia	-5,4	-5,8	-4,1	-2,9
Belgium	-6,0	-4,9	-4,1	-3,5
Ausztria	-3,5	-4,3	-3,3	-2,8
Finnország	-2,5	-3,3	-1,7	-1,0
Görögország	-15,4	-9,6	-8,7	-8,3
Portugália	-9,3	-7,5	-6,4	-4,8
Írország	-15,4	-31,9	-9,9	-8,5

Forrás: Deutsche Bank: Prognosetabelle, 2011. április 4.

Deutsche Bank Research : Globale Trends, 2011. 2.

Az államadósság alakulása az eurózóna négy periféria-országában
(a GDP %-ában)

	Spanyolország	Portugália	Görögország	Írország
2000	59,3	50,5	103,4	37,8
2001	55,5	52,9	103,7	35,6
2002	52,5	55,6	101,7	32,2
2003	48,7	56,5	97,4	31,0
2004	46,2	58,3	98,6	29,7
2005	43,0	63,6	100,0	27,4
2006	39,6	64,7	97,8	24,9
2007	36,2	63,6	95,7	25,0
2008	39,7	66,3	99,2	43,9
2009	53,2	76,8	115,1	64,0
2010P	64,4	82,8	140,2	97,4
2011P	69,7	88,8	150,2	107,0
2012P	73,0	92,4	156,0	114,3

Forrás: Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)
2010-től: European Economic Forecast, Autumn 2010

3. sz. táblázat

A munkanélküliség alakulása az eurózóna tagországaiban
(%)

	2009	2010P	2011P	2012P
Eurózóna	9,5	10,1	10,0	9,6
Németország	7,5	7,3	6,7	6,3
Franciaország	9,5	9,6	9,5	9,2
Olaszország	7,8	8,4	8,3	8,2
Spanyolország	18,0	20,1	20,2	19,2
Hollandia	3,7	4,5	4,4	4,3
Belgium	7,9	8,6	8,8	8,7
Ausztria	4,8	4,4	4,2	4,0
Finnország	8,2	8,3	7,8	7,2
Görögország	9,5	12,5	15,0	15,2
Írország	11,9	13,7	13,5	12,7
Portugália	9,6	10,5	11,1	11,2
Szlovénia	5,9	7,2	7,2	6,6
Szlovákia	12,0	14,5	14,2	13,4

Forrás: European Economic Forecast, Autumn 2010

Budapest, 2011. április 21.